

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA KOREYS TILINI O‘QITISH JARAYONIDA ZAMONAVIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Feruzabonu Azimova

Namangan davlat pedagogika instituti talabasi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23489836>

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga koreys tilini o‘qitishda zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishning pedagogik va metodik asoslari multisensor (ko‘p sezgili) yondashuv, hikoya qilish (storytelling), fanlararo integratsiya va gamifikatsiya asosida yoritilgan. Hangul alifbosini tayanch sezgilar orqali o‘rgatish, ertaklar asosida madaniyatlararo tushunchani shakllantirish hamda koreys tilini matematika va tasviriy san‘at kabi fanlar bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada amaliy dars namunasi keltirilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, kompetensiya, koreys tili, hangul, multisensor o‘qitish.

Koreya Respublikasi bilan ta‘lim, iqtisodiyot va madaniyat sohalaridagi hamkorlik kengayib borishi O‘zbekistonda koreys tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishni kuchaytirmoqda. Natijada bu til ayrim ta‘lim muassasalarida, jumladan boshlang‘ich bosqichda to‘g‘arak, tanlov fani yoki chuqurlashtirilgan kurs shaklida o‘qitilmoqda. “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun va davlat ta‘lim standartlari o‘quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishni asosiy vazifa sifatida belgilaydi [1; 2]. Demak, koreys tili darsi kichik yoshdagi o‘quvchi uchun so‘z va qoidalarni yod olish maydoni emas, balki muloqot, boshqa madaniyatni tushunish, axborot bilan ishlash va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi muhitga aylanishi lozim.

Koreys tilining yozuvi, tovush tizimi va sanoq shakllari ona tilidan keskin farq qiladi. Shu sababli kichik yoshdagi o‘quvchilar uchun an‘anaviy tushuntirishga asoslangan usullar yetarli samara bermaydi. Maqolaning maqsadi – boshlang‘ich sinfda koreys tilini o‘qitishda multisensor, hikoyaga asoslangan, integrativ va o‘yinlashtirilgan yondashuvlar orqali kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini asoslashdir.

Metodikaning nazariy asosini bir necha konsepsiya tashkil etadi. S. Krashenning “tushunarli kirish” (comprehensible input) g‘oyasiga ko‘ra, til o‘quvchi tushuna oladigan, lekin hozirgi darajasidan biroz murakkabroq nutqni ko‘p eshitganda o‘zlashadi [3]. Bu boshlang‘ich sinfda o‘qituvchi nutqini ko‘rgazma, imo-ishora va harakat bilan qo‘llab-quvvatlashni taqozo etadi. H. Gardnerning ko‘p intellekt nazariyasi esa bolalarning lingvistik, vizual, musiqiy, kinestetik va boshqa qobiliyatlari turlicha ekanini hisobga olib, bir mavzuni bir nechta kanal orqali berishni asoslaydi [4].

L.S. Vygotskiyning proksimal rivojlanish zonasi haqidagi qarashlari va J. Bruner hamkasblari bilan ishlab chiqqan tayanch berish (scaffolding) tushunchasi [6] o‘qituvchi yordamining bosqichma-bosqich kamayib borishini, ya‘ni o‘quvchi mustaqilligi ortishini ta‘minlaydi. Til va fan mazmunini uyg‘unlashtiruvchi CLIL yondashuvi [7] esa chet tilini boshqa fanlar bilan bog‘lab, tilni “vosita”ga aylantiradi. Kichik yoshdagi o‘quvchilar bilan ishlashda bu qarashlar L. Cameron tavsiyalari bilan to‘ldiriladi [8].

Birinchidan, hangul harflari bo‘g‘in bloki shaklida birlashtirilib yoziladi. Shu sababli o‘rgatish ketma-ketligi “tinglash – talaffuz – harf – bo‘g‘in – so‘z – jumla” tarzida tuzilsa, o‘quvchi yozuvga tayyor holda yondashadi. Ikkinchidan, tilda undoshlarning oddiy, kuchli va aspiratsiyali turlari farqlanadi; bu qarama-qarshiliklarni quloq orqali ajratishga o‘rgatish

alohida vaqt va mashqlar talab qiladi. Uchinchi, koreys tilida ikki sanoq tizimi (sof koreyscha va xitoy kelib chiqishli) mavjud bo‘lib, ular turli vaziyatlarda qo‘llanadi. Boshlang‘ich bosqichda faqat sof koreyscha 1–5 yoki 1–10 sonlarni o‘rgatish metodik jihatdan maqbul bo‘ladi. Bu xususiyatlar tilni matematika, tasviriy san‘at, musiqa kabi fanlar bilan bog‘lashga qulay zamin yaratadi.

Multisensor o‘qitishda bir harf yoki so‘z kamida uch kanal – ko‘rish, eshitish va harakat orqali beriladi. Storytelling esa o‘quvchiga yangi so‘zlarni mazmunli kontekstda eshitish va keyin o‘z so‘zlari bilan qayta hikoyalash imkonini beradi, shu orqali tilga bo‘lgan qiziqish va madaniyatlararo tushuncha shakllanadi. Mini-CLIL tilni “nimani o‘rganamiz” emas, “nima uchun foydalanamiz” nuqtai nazaridan o‘rgatadi. Gamifikatsiya esa o‘quvchining ichki motivatsiyasini oshirib, har kimning o‘z sur‘atida o‘shishini ko‘rsatadi.

Dars maqsadi o‘quvchilar sof koreyscha sonlarni (hana, dul, set, net, daseot) eshitib tushunishi, 1–5 doirasida sanashi va oddiy topshiriqda qo‘llay olishi. Dars sanoq qo‘shig‘i va barmoqlar yordamida sanash harakatlaridan boshlanadi, bu tushunarli kirish va kinestetik kanalni faollashtiradi. So‘ng o‘qituvchi rangli kartochkalar va sanoq buyumlari (qalam, olma rasmi) orqali sonlarni kiritadi. Juftliklarda “nechta?” savoliga javob topish topshirig‘i bajariladi, so‘ngra mini-matematik vazifa beriladi: “hana va dul qo‘shilsa nechta bo‘ladi?” Mustahkamlash bosqichida “Hangul sayohati” xaritasida o‘quvchilar to‘g‘ri bajarilgan har bir topshiriq uchun yulduzcha oladi. Dars so‘nggida o‘quvchilar o‘z yutug‘ini “men sanay olaman” belgisi bilan qayd etadi. Shu tarzda bitta dars doirasida kommunikativ, matematik savodxonlik va o‘z-o‘zini rivojlantirish kompetensiyalari uyg‘un shakllantiriladi.

Boshlang‘ich sinfda koreys tilini o‘qitishda multisensor yondashuv, storytelling, mini-CLIL va gamifikatsiyani birgalikda qo‘llash o‘quvchilarda zamonaviy kompetensiyalarni samarali rivojlantiradi. Metodikaning muvaffaqiyati o‘rgatish ketma-ketligining mantiqiy tuzilishi, ko‘rgazma va harakat bilan qo‘llab-quvvatlangan tushunarli kirish, fanlararo bog‘liqlik hamda o‘quvchining o‘z o‘shishini ko‘ra olishiga bog‘liq. Amaliyotda bu yo‘nalishni boshlang‘ich sinf uchun moslashtirilgan o‘quv materiallari, o‘qituvchining metodik tayyorgarligi va ota-onalar bilan hamkorlik orqali mustahkamlash maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentyabr.
2. Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limining davlat ta‘lim standartlari. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son qarori.
3. Krashen S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. – Oxford: Pergamon Press, 1982.
4. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 1983.
6. Wood D., Bruner J., Ross G. The role of tutoring in problem solving // Journal of Child Psychology and Psychiatry. – 1976. – Vol. 17(2). – P. 89–100.
7. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
8. Cameron L. Teaching Languages to Young Learners. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.